

Komplexní restaurování knihy Itinerarium Sacrae Scripturae, 1592

BcA. Karina Sojková

KONTAKT: karina.sojkova@upce.cz

Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování Litomyšl

ZÁKLADNÍ ÚDAJE

Předmět: ITINERARIUM SACRAE SCRIPTURAE: To jest: PUTOWÁNJ SWATÝCH

Místo a rok vydání: Staré Město Pražské, M.D.XCII., 1592

Signatura: C2 55

Autor: M. Henrich Bunting Farář w Grunowě

Autor českého překladu: M. Danyel Adam z Weleslawina

Tiskař: M. Danyel Adam z Weleslawina

Tisk: černý a červený (devět grafických listů provedených technikou dřevořezu, dva technikou mědirytu)

Rozměry knihy: výška – 320 mm, šířka – 220 mm, síla – 85 mm

Místo uložení: ČESKÉ MUZEUM STŘÍBRA, Barborská 28 – Hrádek 284 01 Kutná Hora

Termín začátku a konce restaurování: listopad 2005 – červen 2006

TYPOLOGICKÝ A TYPOGRAFICKÝ POPIS KNIHY

Jedná se o nasazovanou vazbu s bukovými deskami s celokoženým pokryvem z bílé vepřovicové usně, zdobené slepotiskem. Kniha byla šita na čtyři dvojité konopné motouzy, zapuštěné z vrchu desky do dvou kruhových otvorů. Hřbet knihy byl mírně zkulacen a zaklizen a následně zpevněn mezivazovými pergamenovými přelepky. Vazba knihy nebyla opatřena kapitálovým vazem. Knihu uzavírají mosazné spony. Konkrétně dva čepelové štítky s kolíčkovou záchytkou a dvě protáhlá těla spon s rozšířeným kořenem ve tvaru písmene T. Knižní blok je tvořen 397 fólií z ručního papíru. Složky byly šity většinou po čtyřech, výjimečně po třech dvojlistech. Grafické listy byly vlepeny na papírová křídélka a šita jako dvojlisty. Tisk knihy je proveden černou tiskařskou barvou. Titulní list je tištěn černě a červeně, český text tištěn gotikou a latinský text kurzivní antikvou. Stránkování je provedeno arabskými číslicemi na vnějších horních rozích listů. Kniha obsahuje devět grafických listů s vyobrazením map. Listy jsou dvoustránkové a dva jednostránkové, provedené technikou dřevořezu a mědirytu. Inicialy, vlasy a viněty jsou dřevořezné.

POPIS POŠKOZENÍ KNIHY

Vazba knihy byla nekompaktní a docházelo k borcení hřbetu. Šití knihy bylo uvolněné, zejména v přední a zadní části knihy. Následkem toho vypadávaly složky i jednotlivé listy a tím došlo k jejich mechanickému poškození, zejména v místě ořízek. Pokryv knihy byl potrhán a došlo i k lokálním ztrátám. Záložky byly odděleny od celkového usňového pokryvu. Povrch knihy byl odřený a lokálně došlo k mizení slepotiskové výzdoby a místy byla useň napadena hmyzem. Přední deska knihy byla mírně prohnutá směrem ven. Spodní deska byla přelomena 7 cm od hřbetu knihy. Obě pak byly pokryty silnou vrstvou klišu na vnitřní straně. Části spon, které byly vedeny ze spodní desky byly ztraceny. Dochoval se pouze fragment usňového řemínku s patrným otiskem štítku k jeho uchycení k zadní desce knihy. Původní přední i zadní desky knihy vykazovaly pozdější úpravu (provedenou pravděpodobně na přelomu 19. a 20. stol.).

Poškození papírového nosiče bylo chemického, mechanického i biologického charakteru. Celý blok vykazoval četné trhliny a ztráty částí papírové podložky i celých listů. Nejrozsáhlejší poškození bylo způsobeno předchozím zásahem do knižního bloku. Zejména silné klišové zatekliny a četné papírové přelepky.

RESTAURÁTORSKÝ ZÁSAH

Prvními kroky byl předběžný průzkum, mikrobiologické stěry a fotodokumentace knihy. Následovalo mechanické čištění přideští a zkoušky rozpustnosti inkoustů a razítkových barev. U rozpustných došlo k přechodné fixaci cyklotodekanem v lékařském benzínu. Přideští bylo odlepeno z přední i zadní desky knihy 4% Tylosou KMC 6000 v etylalkoholu. Ze zadního přideští byl následně sejmut i textilní přelep, který měl zajišťovat zlom desky. Usňový povrch byl od bloku oddělen za pomoci knihařské kostky, pergamenové přelepy hřbetu pak vlhčením 4% Tylosou KMC 6000 v etylalkoholu. Následně došlo k demontáži desek a čištění knižního bloku od hrubých nečistot. Po rozebrání bloku byly jednotlivé složky mechanicky čištěny. Měření pH papírového nosiče bylo změřeno pomocí dotykové elektrody (průměrná naměřená hodnota – 5,77). Následovalo čištění ve vodní lázni a snímání papírových přelepů z druhotných oprav. Mastné rohy byly promyty benátským mýdlem a zbytky klišu po přelepech odstraněny za pomoci skalpelu. Následoval nátěr neutralizačním roztokem hydroxidu vápenatého v 1 litru destilované vody (pH papíru po zákroku – 7,13). Chybějící místa papírového nosiče byla doplněna papírovou dolévací směsí (60% bavlna, 40% len) a dotónována rybacelovými a saturnovými pigmenty. Po dolití chybějících částí byl papír doklizen 0,5% roztokem Glutolinu L. Trhliny byly zajištěny tónovaným japonským papírem (8–9 g/m²) a 4% Tylosou MHC 6000. Vzhledem k rozdílné barevnosti papíru u grafických listů bylo nutno přistoupit k retuším dolévaných částí pastely FABER CASTEL. Grafické listy bylo nutno nalepit na nová křídélka z pevného tónovaného japonského papíru. Složky byly poté ořezány na původní velikost. Vzhledem k tomu, že se nedochovaly původní předsádkové listy, musely se vyhotovit nové. Použit byl ruční papír Losin a dobarven rybacelovými a saturnovými barvivy na vhodný odstín. Blok byl ušit na čtyři dvojité bavlněné motouzy lněnou nití podle původního způsobu. Klížení hřbetu se provedlo směsí kostního klišu a pšeničného škrobu.

Dřevěné desky prošly sanací a petrifikační dvěma nátěry roztoku Lignofixu I Profi z lícové i rubové strany. Po vyschnutí byly ponořeny do roztoku akrylátové pryskyře Solakryl BMX v xylenu po dobu 48 hodin a po vyjmutí opláchnuty Xylenem. Mechanické čištění bylo provedeno skalpelem. Zlom zadní desky se zajistil pomocí bukových kolíčků a klínů tzv. na motýlka a místa napadená hmyzem byla zatmelena tmelem. Následně byly osazeny zpět na knižní blok.

Čištění usňového povrchu bylo provedeno nejprve z rubové strany skalpelem. Z lícové strany purusem, štětky a pěnou 1% roztoku Alvolu OMK v destilované vodě. Vzhledem k tomu, že došlo k velkým ztrátám původního povrchu, musel být vyhotoven nový. Nejprve byla na knižní blok aplikována nová useň a přes ní useň původní. Obě byly lepeny směsí pšeničného škrobu a 4% Tylosy MHC 6000 (1:1) a 2% čirého roztoku ajatinu jako dezinfenci. Zároveň byly zhotoveny nové usňové řemínky pro uchycení těl háčkových spon.

Jedním z posledních kroků byla rekonstrukce chybějících částí háčkových spon z mosazného plechu na základě dochovaných renesančních štítků s kolíčkovou záchytkou. Nasazeny byly na nově zhotovené usňové řemínky. První dva listy přední a zadní předsádky byly nalepeny pšeničným škrobem na přideští knihy.

Pro výrobu ochranného obalu byla zvolena alkalická archivní lepenka, ze které byl vyhotoven tzv. fase-box s krčkem. Do něho byla vložena menší krabice s fragmenty, které se nevracely do knižního bloku a kniha samotná.

Itinerarium Sacrae Scripturae, stav před restaurováním

Itinerarium Sacrae Scripturae, stav po restaurování

« čištění usňového povrchu

< vlákna lnu obsažená
v papírovém nosiči při zvětšení 400 %

BAREVNÉ REPRODUKCE TĚCHTO NÁHLEDŮ NALEZNETE V OBRAZOVÉ PŘÍLOZE V ZÁVĚRU SBORNÍKU (NA STRANĚ 65).

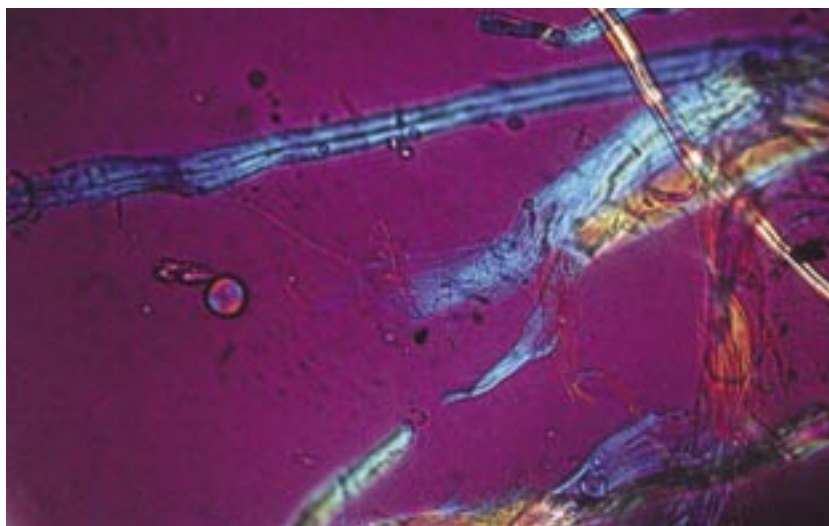
Itinerarium Sacrae Scripturae,
stav knihy před restaurováním

Itinerarium Sacrae Scripturae,
stav knihy po restaurování

Čištění usňového pokryvu

Vlákna lnu obsažená v papírovém nosiči při zvětšení 400 %